

HET ECHE TE ITALIË

VERHALEN UIT HET DAGELIJKSE LEVEN

STEF SMULDERS

KDP Publishing

Het Echte Italië

‘Het Echte Italië’? Is er dan ook een onecht Italië? Dat is de vraag die ongetwijfeld direct opkomt en het antwoord luidt: Ja. Deze “nep”versie van het land bevindt zich in het hoofd van niet-Italianen die zich door het romantische beeld van een land van zon, zee, gondels, pasta en wijn laten verleiden te denken dat Italië het paradijs op aarde is. Een paradijs bevolkt door louter vriendelijke, vrolijke, de hele dag wijn drinkende, *O sole mio* zingende gondeliers die het *carpe diem* in hun hart gegrift hebben. Een land bezaaid met alleen maar mooie kastelen, gerestaureerde landhuizen en architectonische wondervilla’s in een heuvelachtig landschap vol keurig bijgehouden wijngaarden, met een nagelschaartje bijgeknipte gazons en nergens zwerfafval. Een land zonder lelijkheid en troep waar louter schoonheid te vinden is. Ah...

Vergeet het maar.

Beppe Severgnini, journalist en schrijver van boeken waarin hij Italië, de Italiaan en zelfs Berlusconi probeert uit te leggen aan verbaasde buitenlanders, verwoordde het in *La Bella Figura* zo:

“Laat me allereerst een ding duidelijk maken. Jullie Italië en ons Italia zijn niet hetzelfde. Italië is een softdrug die in voorspelbare verpakking zoals heuvels bij zonsondergang, olijfboomgaarden, citroenbomen, witte wijn en meisjes met ravenzwarte haren wordt uitgedeeld. Italia, daarentegen, is een doolhof. Uitdagend, maar ingewikkeld.”

Luigi Barzini, auteur van wat nog steeds als een standaardwerk over de Italiaanse sociale cultuur gezien wordt, *The Italians*, citeerde ik al in het motto bij dit boek:

“... aan de oppervlakte heeft het Italiaanse leven, dat soms vrolijk en speels is, dan weer bleek en tragisch, veel van de kenmerken van een show.”

Ook Tim Parks merkte dit op in zijn boek *Italiaanse Opvoeding*: “... en de gedachte komt in me op dat ook deze voorspelbare en vereiste theatraliteit, net als de strikte routine van haast elk aspect van het Italiaanse leven ... een manier is om mensen te helpen goed te leven. Je voelt je het meest ontspannen als je precies weet wat er van je verwacht wordt.”

En bij mij komt dan direct de gedachte op aan de oer-Italiaanse *commedia dell'arte*, het carnavaleske theater met de figuren van de vrolijke *Arlequino* en de trieste *Pierrot*.

Barzini gaat nog verder in op dit kenmerk van de Italiaanse cultuur en het Italiaanse karakter: “Het eerste doel van de show is om het leven acceptabel te maken.”

Want: “Saaie en onbelangrijke momenten in het leven moeten worden verfraaid en veraangenaamd met geschikte versieringen en rituelen. Lelijke dingen moet verborgen worden, onaangename en tragische feiten onder het tapijt geveegd.”

En: “Deze gebruiken zijn niet (zoals velen denken) ontwikkeld door mensen die het leven waardevol en opwindend vinden, maar door een pessimistisch, realistisch, berustend en bang volk.”

Mijn eigen verwondering over het grote verschil tussen het courante beeld over Italië en haar inwoners en de werkelijkheid stamt al vanaf de eerste weken dat ik in Italië verbleef. Toen leerden we de verhuurders van ons tijdelijke appartement in Pavia kennen, de broers Giorgio en Franco. In mijn boek *Italiaanse Toestanden* schreef ik er het volgende over:

“De broers leken ieder een ander aspect van ‘de Italiaan’ te representeren: Franco de joviale, zorgeloze, vrolijke, niet-serieuze Italiaan, de spreekwoordelijke Italiaan zoals iedere buitenlander zich die voorstelt; Giorgio juist de zorgelijke, pessimistische en enigszins depressieve versie van de Italiaan, zoals je die hier ook vaak tegenkomt. Niet voor niets geeft menig Italiaan op de vraag hoe het met hem gaat niet het antwoord “*bene*, goed” maar “*non c’è male*, niet slecht, het gaat wel.” Franco begroette je echter altijd met een oorverdovend “*Tutto bene?*” Een vraag die retorisch bedoeld was want hij herhaalde hem daarna steeds als je even stilviel: “*Tutto bene?*” Hij luisterde niet echt. Met Giorgio raakte je echter al snel in een diepgravend en serieus gesprek verwickeld over de tekortkomingen van Italië en haar inwoners en over de eigen uitzichtloosheid. Italië heeft kennelijk twee totaal verschillende karaktertrekken. Is Italië soms manisch-depressief?”

En hier bleef mijn verwondering niet bij. De aannemer die in 2008 de verbouwingen aan ons huis uitvoerde, verbaasde ons toen hij ons een keer aan het eind van de dag maande de voordeur goed op slot te doen en een keukenstoel onder de handgreep te klemmen. Je wist anders maar nooit, ’s avonds liep er allerlei onguur volk rond. Om die voordeur hadden we echter al hartelijk gelachen toen we het huis voor het eerst betraden: ‘Wat een deur,’ riepen we, ‘die zou in een bank als afsluiting van de kluis niet misstaan!’ Het was een loodzware deur van een centimeter of tien dik die we nog nooit als voordeur van een woonhuis waren tegengekomen. En nu moest er volgens aannemer nog een keukenstoel tegenaan gezet worden. Gelukkig waren alle ramen op de benedenverdieping al voorzien van ijzeren roosters, want anders...

Nog een voorbeeld: tijdens een wandelingetje in een lekker lentezonnetje dat opvallend vroeg voor de tijd van het jaar al een aangename warmte verspreidde, kwam ik een buurtgenoot tegen en uitte mijn blijdschap over het mooie weer. ‘*Sì, sì,*’ antwoordde hij, ‘*dopo lo pagheremo però.* Maar later gaan we de rekening betalen.’ Het is nu wel mooi weer, maar straks...

Ik woonde dus nog maar nauwelijks in het land of mij begonnen zaken op te vallen die ik als toerist nooit had opgemerkt. Kennelijk moet je eerst je toeristenpet afzetten, je Hawaïoverhemd in de kast laten en je selfiestick inklappen om open te staan voor de échte Italiaanse werkelijkheid. Het romantische floers dat je in je vakantiestemming over alles en iedereen in dit zonnige zuidelijke land getrokken had valt dan opeens weg en dan... Ja, wat dan? Dan zie je Italië zoals je het nog niet eerder gezien hebt.

Mij overkwam het voor het eerst in 2007 en het is sinds die eerste weken blijven gebeuren. Zelfs na vijftien jaar ontdek je nog steeds nieuwe gedragingen, patronen en eigenschappen die samen de sociale cultuur van Italië uitmaken: een complex, intens verweven netwerk waarin alles met alles (soms op bijna onbegrijpelijke wijze) lijkt samen te hangen. In dit boek geef ik de lezer een inkijkje in dit echte Italië, zoals ik het in de loop der jaren ervaren heb. Korte schetsen en anekdotes uit het dagelijkse leven van een niet-Italiaan in een hem nog grotendeels onbekende en onbegrepen cultuur. Dit alles bij de gelegenheden waar iedereen met enige regelmaat komt: de supermarkt, de bar, het restaurant, het postkantoor, de huisarts, enzovoort. Daar waar je de echte Italiaan kan observeren. In het wild. Kom, laten we gaan kijken!

In de supermarkt

Voor me in de rij bij de kassa van de *Basko* supermarkt staat een oud verschrompeld mannetje te mopperen. Hij heeft een zongebruind hoofd dat vanaf een grote, bolvormige, kale kruin taps toeloopt naar een puntige kin. Zijn dikke, halfronde wenkbrauwen geven hem het gezicht van een clown, maar hij kijkt niet vrolijk. Tegen iedereen die in zijn buurt komt, zegt hij iets, steeds hetzelfde. Hij richt zich ook tot mij en hoewel ik hem niet begrijp, knik ik hem vriendelijk toe om ervan af te zijn. Hij weet echter niet van ophouden en net als ik mij eraan begin te ergeren, zie ik de papieren zakken met brood die hij bij zich draagt en snap ik opeens wat hij zegt:

‘Ha messo i guanti? Ha messo i guanti? Heeft u de handschoentjes aangedaan?’ Dit vervolgt hij met wat onverstaaenbaar gebrabbel, om te eindigen met de algemene conclusie *‘Povera Italia.’*

Hij komt natuurlijk net van de bakkerij-afdeling en heeft daar waarschijnlijk het brood uit de bakken genomen zonder daarbij de verplichte plastic handschoentjes aan te doen. En daarop is hij betrappt door een personeelslid of een kneuterige klant die hem erop heeft gewezen dat je vanwege de hygiëne het brood niet met je blote handen aan mag raken. Ik voel opeens met hem mee en mijn ergernis verplaatst zich naar de zeurkousen. Ook ik ben altijd in overtreding want ik heb een hekel aan die plastic ondingen die ook bij de groente- en fruitafdeling verplicht zijn. Als ik tomaten, nectarines of appels en dergelijke nodig heb, kijk ik eerst schichtig om mij heen en pak er dan snel een paar met mijn blote hand om vervolgens met een quasi-onschuldige blik naar de weegschaal

te lopen. Juist daar zijn die handschoentjes uiterst on“hand”ig want hoe krijg je de prijssticker op de plastic groente/fruitzak zonder dat hij aan het handschoentje blijft zitten? Onmogelijk. Weg met die krenge dus.

Zelf ben ik nog nooit betrap, waarschijnlijk ook doordat ik de eerste tomaat of nectarine of appel pak door de plastic zak binnenstebuiten om mijn hand te vouwen. Het lijkt dan net alsof ik toch een handschoen aan heb. Maar bij de tweede tomaat en verder lukt dat niet meer.

Het is sowieso onzin, vind ik. Doorgeslagen hygiëne-fetisjisme van het van nature hypochondrische Italiaanse karakter. Van de meeste vruchten eet je de, in de overspannen geest van de Italiaan met levensgevaarlijke bacillen besmette schil immers helemaal niet op. En vruchten die je wel in hun geheel verorbert, moet je, net als alle groente, altijd goed wassen, zo heb ik althans van mijn brave oude moeder (en de huisarts) geleerd. Ook heeft onderzoek¹ uitgewezen dat de kassa het meest met bacillen besmette deel van een supermarkt is. Niet de groente- en fruitafdeling, laat staan de bakkerij. Nee, de transportband waar alles op gezet wordt (ook spullen die op de vloer hebben gestaan: smerig!) en die niemand ooit schoonmaakt, dat is de echte bacillenkweekvijver.

En mocht het voorgaande nog niet overtuigend genoeg aantonen dat de handschoentjes onzinnig zijn, dan is er nog de milieubewuste tijdgeest: denk eens aan al dat onnodige wegwerpplastic dat uiteindelijk in de oceaan belandt om daar de al door uitsterven bedreigde diersoorten nog een stapje dichterbij de afgrond te brengen (of is het plastic van de handschoenen afbreekbaar?). Plastic handschoentjes, nee, het gebruik daarvan kan ik niet met mijn geweten in overeenstemming brengen. Ik ben een gewetensbezwaarde in

¹ <https://www.dissapore.com/spesa/supermercati-posti-piu-sporchi/>

zake het gebruik van te veel plastic in supermarkten. Nou ja, ze zijn vooral onhandig.

Het moppermannetje is aan de beurt om af te rekenen en gaat nu verder tegen de kassière, die minzaam glimlacht maar niets terugzegt:

'Ha messo i guanti? Ha messo i guanti? Povera Italia!'

Een beetje overdrijven doet hij wel. Arm Italië? Maar eigenlijk doen alle Italianen dat, besef ik nu ik erover nadenk. De gemiddelde Italiaan is namelijk helemaal niet de *O sole mio* zingende, *Lebensbejahende* vrolijke zonzanbidder of gondelier waarvoor de koele noordeling hem houdt. Integendeel, hij en zij gaan gebukt onder, vaak overbodige, zorgen over gezondheid en veiligheid.

En dus sluit menig Italiaan zijn jammerklacht over wat de overheid of wat de politici nu weer voor idioots bedacht hebben, af met *'Povera Italia!'* We zijn aan de heidenen overgeleverd en er is niets meer wat ons kan redden. *'Siamo messi male.* Het is slecht met ons gesteld. Arm Italië!'

Bij de buurman

Vanaf mijn balkon hoor ik de nasale zeurstem van Alberto. Ik kan hem niet verstaan maar daar heb ik ook geen behoefte aan. Uit ervaring weet ik dat het nooit erg interessant is wat hij te vertellen heeft en bovendien valt hij steeds in herhaling. Arme Nicola. Hij moet dit gezanik dag in dag uit aanhoren.

Nicola is de “knecht” van Alberto. Knecht tussen aanhalingstekens want eigenlijk heeft Nicola meer verstand van wijnbouw dan Alberto, hoewel de laatste zijn hele leven op het bedrijf heeft doorgebracht. Nadat zijn vader was overleden heeft Alberto een vaste knecht, Nicola dus, moeten inhuren want hij kan zelf nog geen tractor besturen. Geen tractor! Het belangrijkste werktuig van de wijnboer. Onkruid maaien, kunstmest strooien, bestrijdingsmiddelen spuiten, druiven vervoeren: voor bijna alles is de tractor, voorzien van allerlei mechanische accessoires, onontbeerlijk. Maar Alberto is er in de bijna vijftig jaar (dat wil zeggen: zijn hele leven) dat hij op de boerderij woont niet in geslaagd het besturen van dit voertuig onder de knie te krijgen. Misschien mocht hij het niet van Francesco, zijn nogal eigenzinnige vader.

Ik herinner me nog de deerniswekkende scène die ik een paar jaar geleden vanaf het balkon gadesloeg. Francesco was al aardig aan het aftakelen maar werkte stug door en probeerde aan het eind van de dag de tractor met aanhangwagen op zijn plek te parkeren. Dat ging niet meer zo soepel en ondanks de aanwijzingen van Alberto duurde het meer dan een half uur voordat de tractor eindelijk stond waar hij volgens Francesco moest staan. Het was niet om aan te zien. Een paar maanden later was Francesco dood.

En toen verscheen Nicola, een gastarbeider uit de Oekraïne die, in tegenstelling tot de meeste andere Oost-Europese werkslaven (Roemenen, Albanen, Bulgaren, Moldaviërs, etc.) het hele jaar in Italië verblijft. Hij woont in het roze bijgebouwtje waar wij vanaf het balkon op uitkijken. Soms zwaaien we even of komt hij langs voor een praatje. Hij waarschuwt ons als hij met de tractor bestrijdingsmiddelen moet gaan spuiten zodat we de ramen op tijd kunnen sluiten en de was kunnen binnenhalen. Alberto kan het niets schelen of hij ons overlast bezorgt of niet: hij stuurt Nicola, ondanks diens tegenwerpingen, met opzet 's ochtends vroeg met de tractor langs de druivenranken die het dichtste bij ons huis liggen, ook al weet hij dat wij gasten hebben die graag willen uitslapen.

‘Als zijn moeder overlijdt, dan schiet hij zich door zijn hoofd,’ zei Nicola al verschillende keren tegen ons. Hij roddelt vaak met ons over zijn werkgever. Het zijn vooral klaagzangen: ‘Alberto weet niks, kan niks, snapt niks, hij kletst alleen maar wat dom uit zijn nek. *Ha una patata in testa!* Zelfs een varken is slimmer!’ Op een dag vertrouwde Nicola ons fluisterend en schichtig om zich heen kijkend toe dat hij alleen per gewerkt uur betaald krijgt. Als er vanwege regen of sneeuw niet gewerkt kan worden, verdient hij niks. Gelukkig heeft zijn Moldavische vriendin Elena een vast inkomen als *badante*, inwonende verzorgster voor een rijke dame in Milaan. Een krenge van een wijf naar verluidt, maar ze betaalt goed. In het weekend komt Elena bij Nicola op bezoek met geld en levensvoorraad.

‘Alberto is een ongelooflijke krent. Hij brengt me niet eens water als ik 's zomers de hele ochtend in de felle zon op de tractor zit, want dat kost geld. Minstens 12 cent per fles,’ vertelde Nicola ons een keer terwijl op zijn door de zon

uitgeteerde en gegroefde gezicht een sarcastische uitdrukking verscheen. Nicola is niet groot en staat een beetje scheef maar is beresterk en onverwoestbaar. Zelfs de wodka die hij in flinke hoeveelheden tot zich neemt (we zien hem nooit zonder een fles op zijn veranda zitten), krijgt hem er niet onder. In het voorjaar zag hij hoe mijn echtgenoot Nico met zijn oude, stramme en eigenlijk gepensioneerde ledematen een poging deed in de wilgen in onze tuin te klimmen om ze te snoeien. Meteen schoot hij te hulp, klom behendig als een aap in de bomen en klaarde de klus in een oogwenk. Een aardige buur is beter dan een chagrijnige baas.

‘In de winter sluit hij het gas af. Ik moet het doen met het houtkacheltje in de woonkamer. Dus slaap ik maar op de bank in plaats van in bed,’ bekennt Nicola. We schudden ons hoofd en vragen ons af hoe hij het volhoudt, maar zijn net als hij machteloos. Met Alberto valt niet te praten.

‘En hij betaalt mij zes euro per gewerkt uur, terwijl zeven het minimum is. Iedereen krijgt zeven euro, behalve ik.’

Op onze vraag waarom hij niet protesteert of gaat staken of bij een ander gaat werken, fluistert Nicola dat hij zijn papieren niet op orde heeft. Hij is een *clandestino*, een illegale werknemer. Als Alberto kwaad wil, is hij de klos.

‘s Zomers, vakantietijd, is de dochter van Elena soms op bezoek en dan vraagt Nicola wel eens of ze mogen komen zwemmen in onze *piscina*. We hebben er geen bezwaar tegen zolang we geen zwemgrage betalende gasten hebben. De eerste keer stak Nicola ons schuchter een briefje van tien euro toe. Hij wilde hij ervoor betalen. Van zijn hongerloon! Uiteraard wezen we dat af. Zo af en toe komen ze nu langs met een koeltas en handdoeken en installeren zich bij het zwembad dat voor hen een grote luxe is. Terwijl Elena het koele water

in gaat en haar dochter zonnebaadt, haalt Nicola steevast een paar glazen en een fles uit de koeltas. De wodka.

‘Drienk, *ragazzi*, drienk!’ roept hij. En dan begint hij over Alberto, zijn baas, die een *stronzo*, een klootzak, is.

Bij de huisarts

Mijn huisarts en ik, we kennen elkaar na tien jaar door en door. Onze steeds frequentere ontmoetingen (de voortschrijdende ouderdom gaat met gebreken gepaard) beginnen op komische sketches te lijken. We zijn helemaal op elkaar ingespeeld. Een komisch duo in de behandelkamer. Zo valt er bij elk bezoek aan mijn *medico di famiglia*, naast het onvermijdelijke gezeur over mijn kleine klachten, ook altijd wel iets te lachen.

De lol begint echter voor mij als niet-Italiaan al eerder, nog voordat ik het heiligdom van dokter Dezza betreed: in de wachtkamer. Vooral in het winterseizoen zit deze troosteloze ruimte meestal vol met stevig ingepakte ouderen die somber en zwijgzaam voor zich uit staren alsof het Laatste Oordeel aanstaande is. En dat is het ook, want Dezza's diagnoses zijn onverbiddelijk.

De stemming in het voorportaal verandert echter bij toverslag als iemand een bekende binnen ziet komen. De opgewekte *ciao ciao ciao*'s en *come stai?*'s zijn dan niet van de lucht om pas na een paar minuten te eindigen. Daarna begint het gefluister en moet ik mijn oren spitsen om het hoogtepunt niet te missen. Het duurt nooit lang of de bekenden beginnen hun kleine klachten en ongemakken uit te wisselen en die litanieën volgen een vast, door generaties zeurende Italianen diep uitgesleten, patroon.

Zodra ik het begrip *colpo d'aria* uit het besmukte gefluister meen op te vangen zet ik mij schrap. Daar komt-ie, daar komt-ie, denk ik dan. Ja, ja... Jaaaa! '*Mi fa male il cervicale*,' bekent dan een van de gesprekspartners tot mijn grote genoegen, op een toon alsof het een zeldzame ongeneeslijke aandoening

betreft. Epidemisch is de *cervicale* in ieder geval, want alle Italianen lijden eraan. Ik niet, want ik ben geen Italiaan en buitenlanders weten niet wat een *cervicale* is. En aan een lichaamsdeel waarvan je niet weet dat je het hebt, kun je ook geen pijn hebben, zoals Dezza me eens haarfijn uitlegde.

Geheel opgevrolijkt door het vaste wachtkamertafereel betreed ik uiteindelijk Dezza's kamer. Zoals altijd zit de *medico* naar het scherm van zijn laptop te turen. Mijn 'Buonasera' (ik bezoek meestal het middagspreekuur en in Italië begint de avond al na de middagpauze) begroet hij met een minzaam glimlachje. 'Stephanus,' zegt hij dan en typt mijn naam alvast in, om mijn omvangrijke klachtendossier tevoorschijn te halen. Over mijn tweede, voor hem zo geheimzinnige naam Aloysius begint hij de laatste tijd niet meer, nadat ik hem heb uitgelegd dat het gewoon Luigi betekent. 'Mi dica,' vervolgt hij. Twee scherpzinnige twinkeloogjes kijken mij vanachter zijn verfijsde montuur priemend aan.

Ik leg uit dat ik al weken last heb van een pijnlijke knie, maar voor ik hierover heb kunnen uitweiden lig ik al met een afgezakte broek op de behandeltafel. Dezza kneedt afwisselend mijn beide knieën. De rechter is inderdaad wat dikker. Dezza wil weten of ik hem gestoten heb of iets anders heb gedaan. Het moment van de waarheid. Ik weet al wat hij gaat zeggen als ik hem beken hoe de pijn is ontstaan. Hij zal me op ironische toon de les gaan lezen.

Ik twijfel even maar vertel dan toch maar de waarheid. 'Pilates. Ik heb hem bij een oefening een beetje overstrekt, denk ik.' Dezza richt zijn ogen ten hemel, laat zijn armen langs zijn lichaam vallen en keert verslagen terug naar zijn bureau. Zijn schouders laat hij met opzet hangen. Nog terwijl ik met mijn broekspijpen zit te worstelen begint hij: 'Ik begrijp

werkelijk niet waarom iedereen van die domme dingen doet. Boven de vijftig is zwemmen de enige veilige sport. De rest leidt alleen maar tot ellende. Fitness, hardlopen, gymnastiek, pilates: allemaal levensgevaarlijk.’ Na deze tirade trekt hij zijn mond in een brede lach, want hij weet dat zijn reprimandes, net als het hele leven, zinloos zijn.

‘Dat pilates heeft me anders wel van mijn rugpijn afgeholpen,’ breng ik in. Dat zou een afdoende argument moeten zijn want over mijn rugklachten kan Dezza na een decennium wel dromen.

Maar nee.

‘En in plaats van een zere rug heeft u nu een dikke knie.’ Hij grijnst en geeft de omvang van een knie aan die zo groot is dat zelfs een olifant ermee naar de dokter zou zijn gegaan. Ik barst in lachen uit.

‘Toch zat u zonder die stommelingen die al die sportblessures oplopen zonder werk,’ zeg ik. Nu lacht Dezza weer.

‘Nee, nee, nee. Ik heb genoeg werk. Ook zonder al deze *fesserie*, stommiteiten.’

Genoeg lol voor vandaag. Ik krijg een recept voor pijnstillers en stap de wachtkamer weer in. Daar valt nog steeds weinig te lachen, hoewel ze Dezza en mij gehoord moeten hebben. Bij de *farmacia* sta ik in de rij. Op een gegeven moment gaat de deur open en komt er een volgende klant binnen. Ik herken hem van de wachtkamer, de *cervicale*-lijder. Maar wat voel ik? Tocht? Een *colpo d’aria*! O nee, toch? Nu kan de *cervicale* ook niet ver weg meer zijn. Zou de apotheker er een middeltje tegen hebben misschien? Iets homeopathisch? Een drankje zonder werkende bestanddelen tegen een niet bestaande kwaal: dat moet wel effectief zijn.

Aan de beurt

Al in de *Valle Scuropasso* zit ze voor me, de grijze dame in de Italiaanse truttenschudder bij uitstek, de Fiat Panda. Dat ik ook zo'n auto heb, is een heel andere zaak want ik houd wel van doorrijden. Zij niet. Ze sukkelst vooruit en inhalen is op de bochtige weg geen optie. Na een paar kilometer naderen we wegwerkzaamheden. Nou ja, werkzaamheden: iemand is vlak langs de weg wat aan het graven. Mevrouw remt af. We kruipen er voorbij. Maar gek genoeg krijgt mijn voorligster daarna opeens zin in het gaspedaal, schiet vooruit en snijdt de volgende bocht af. Oeps, tegenligger. Met een ruk aan het stuur, ja ze is nog kwiek, weet ze een frontale botsing net te vermijden. Van schrik remt ze daarna weer fors af. *Rallentare* heet dat op zijn Italiaans. Waarom denk ik altijd dat *rallentare* versnellen betekent?

We zijn nu ondanks de slakkengang bijna in Broni, waar ik weer eens naar het postkantoor moet. Bij elke afslag verwacht ik dat ik van mijn trage plaaggeest verlost word. Maar nee, ze neemt steeds de weg die ik ook in de planning heb. Ze zou toch niet ook...? denk ik. Welnee, dat zou wel heel toevallig zijn. Inmiddels ben ik bijna bij mijn afslag en schakel ik, heel on-Italiaans, de linker *freccia*, richtingaanwijzer, in. Mooi, zij niet. Maar wat is dat? Ze slaat zomaar opeens af naar links. Zonder *freccia*, ik had het kunnen weten. De richtingaanwijzer is een door vuige Noord-Europeanen verzonnen accessoire waarvan niemand hier het nut inziet of de bedoeling begrijpt. En welja, mevrouw parkeert ook nog op de invalidenparkeerplaats recht voor de deur van het postkantoor. Niet te geloven. Ik passeer haar (eindelijk, maar juist nu wil ik

het niet meer) en moet nog een heel eind rijden om een krap plekje voor mijn Pandaatje te vinden. Terwijl ik terugloop, zie ik het oude grijsje nog tamelijk kwiek naar de ingang van het postkantoor lopen. Hoezo gehandicapt? Ook dat had ik kunnen weten want bij de supermarkt zijn de zo handig dicht bij de ingang gelegen invalide-parkeerplaatsen altijd bezet, terwijl ik in de winkel zelf zelden een gehandicapte medemens tegenkom. Op Sicilië schijnt zelfs twee derde van de bevolking een gehandicaptenparkeervergunning te hebben.

Eenmaal binnen in het postkantoor zie ik hoe mevrouw na enige aarzeling een nummertje uit de elektronische console weet te lokken: 102. Ik ben weer, nog steeds, direct na haar en heb 103. Dat lijkt hoog maar op het elektronische bord zie ik dat nummer 100 al voor een van de zes loketten staat. Een paar minuten later klinkt het ‘pling’ en knippert nummer 101 op het bord. Ik volg de bewegingen van mijn invalide concurrent al de hele tijd en zie tot mijn verbazing dat ze opstaat en zich alvast naar het loket van nummer 101 beweegt om op tijd te zijn als nummer 102 op het display verschijnt. Denkfoutje, besef ik vals, want het loket waar ze nu staat te wachten heeft de kleinste kans van alle loketten om nummer 102 te gaan bedienen. En inderdaad, niet veel later klinkt het weer ‘pling’ en knippert 102 op het bord, bij het loket helemaal aan de andere kant. Maar mijn voorgangster heeft niets in de gaten. Moet ik haar waarschuwen of niet? Voordat ik deze morele knoop heb doorgehakt hoor ik alweer ‘pling’ en verschijnt mijn nummer op het bord. Ik mag naar het loket waar net nog nummer 102 terecht kon, die niet kwam opdagen. Yes, denk ik, heb ik haar mooi nog ingehaald, haha. Ik sta bij het loket en haal mijn enveloppen uit mijn tas.

Vanuit mijn ooghoeken zie ik dat er iemand naast mij is komen staan. *‘Scusa, ma avevo numero 102,’* zegt een krakerig

stemmetje. Het is mijn plaaggeest. Ze heeft ontdekt dat ze haar beurt gemist heeft maar wil nu alsnog haar recht. Ik kijk verbaasd naar de lokettiste die haar schouders ophaalt en het arme oudje gelijk geeft. Verd... *porca miseria!* Maar Italianen zijn altijd beleefd en ik wil voor hen niet onderdoen dus trek ik me grommend en met tegenzin terug.

Eenmaal op het stoeltje besef ik pas goed hoe ik in de val gelokt ben: doordat mijn nummer al getrokken is, gaan de andere loketten vrolijk verder met de volgende nummers. Ik zit vast aan het loket waar het oudje geholpen wordt en moet nu wachten tot zij klaar is, hoelang het ook duurt. Dat geloof je toch niet? Hoe heeft ze het geflikt? Bovendien moet ik alert zijn want zodra ze klaar is gaat het ‘pling’ en komt nummer 104 of hoger op de proppen. Dan ben ik gedwongen om net zo bij een ander in te breken als zij bij mij heeft gedaan. Ik laat mijn hoofd voorover zakken en schud het ontgoocheld heen en weer. ‘Pling!’ Ik sprint naar voren, loop het vrouwtje bijna omver maar ben op tijd. Pfff.

Ik ben snel klaar en terwijl ik naar mijn auto loop, sukkelt de welbekende Panda mij voorbij. Ik kijk en zie het oudje achter het stuur zitten. Even kijkt ze opzij. Zie ik daar een malicieus glimlachje op haar verkreukelde gezichtje verschijnen of was dat inbeelding?

Bij de apotheek

Als ik de apotheek binnenstap, zie ik dezelfde gezichten die ik eerder in de wachtkamer van de huisarts aantrof. Het is de vaste calvariegang van alle door een kwetsuur getroffen inwoners van het dorp: eerst naar de huisarts en dan met het recept naar de enige *farmacia* die het dorp rijk is. De medicijnverstrekker ligt gelukkig op loopafstand van de dokter zodat ook de allerzwaksten hem nog tijdig kunnen bereiken.

Hoewel? Ik heb op het terras van de eveneens nabijgelegen bar, waar de oude mannelijke dorpsgenoten hun heil en genezing zoeken in een heel ander medicijn, wel eens een gesprek opgevangen over een vrouw die onderweg naar de apotheek plotsklaps door een *ictus*, een herseninfarct, getroffen werd. Ze zakte midden op straat zomaar in elkaar. Niets meer aan te doen, het levensreddende medicijn was net buiten haar bereik gebleven. De mannetjes op het terras hadden vol zicht op het drama. De zo smartelijk omgekomen vrouw was toevallig de kersverse eigenaresse van de concurrerende bar aan de overkant.

Deze bar werd tot kort daarvoor bestierd door *le gemelle*, de tweelingzussen. Het was toen een gezellige bar met een rommelig terras met versleten tafeltjes en stoelen en zelfs een verbleekte en afgebladderde schommelbank. Na jaren sloven ging de tweeling met pensioen en de nieuwe eigenares had de bar meteen opgepimpt: veel kunststof, staal en glas en glimmende spiegels binnen, plus een mega overdekt en verhoogd terras buiten. De opening maakte ze net niet meer mee.

Misschien maar goed ook, want het grote terras is vaak angstaanjagend leeg. De oude mannetjes houden niet van nieuwlichterij en blijven trouw aan hun vaste adres. Met uitzicht op de apotheek. Kwamen ze daar zelf eigenlijk wel eens? Of waren zij de winnaars van *the survival of the fittest*, die geen medicijnen nodig hebben? Iedere dag zien ze de stroom zieken en zwakken naar de medicijnman strompelen, terwijl zij nog maar eens een slok van hun wijntje nemen. Goed voor het hart. Of niet soms?

Ik bereik levend en wel de apotheek en wacht nu op mijn beurt. Ik blijf keurig achter de rode streep die op een meter of anderhalf afstand van de balie met tape op de vloer geplakt is. Dit in verband met de privacy waarover men in Italië hoog opgeeft. Veel helpt het in dit geval niet want ik kan gemakkelijk zien welke medicijnen degene die voor mij is allemaal nodig heeft om op de been te blijven. Ik heb alle tijd om het te observeren want de apotheker is erg traag van handeling. Hij loopt wankel, spreekt met zachte stem en zijn handen trillen. Parkinson, vermoed ik. Dat is ook wat, mijmer ik, eigenaar zijn van een zaak vol medicijnen maar zelf geen kans hebben op genezing.

De verstrekking van een doosje pillen vereist een aantal handelingen waarvan die van het afpellen van een minuscuul stickertje van elk doosje wel de grootste kwelling voor deze apotheker moet zijn. Ellenlang trilt het kleine mesje in zijn hand boven het doosje voordat hij durft toe te steken. Bij elk doosje weer. Als hij het stickertje eindelijk losgepeuterd heeft, moet hij het op het receptformulier plakken, in een even klein daarvoor bestemd vakje. Weer getril en gebibber. Gelukkig komt zijn vrouw vaak helpen zodat het dan een beetje opschiet.

Al wachtend kijk ik ook altijd vol verwondering naar de in de zaak opgestelde tafels met de nieuwste schoonheids-

smeersels en alternatieve middelen voor minder ernstige lichamelijke kwalen. Vitaminepillen, rustgevendende middelen, homeopathische drankjes. Iedere keer is er weer een compleet andere, ongetwijfeld door de fabrikant gratis geleverde inrichting. Dit is duidelijk de minder serieuze afdeling van de apotheek waar iedereen als een kind in een gulle snoepwinkel naar geloven een eigen greep mag doen. De echte geneesmiddelen zijn daarentegen veilig opgeborgen in grote ladekasten achter de toonbank.

Ik kom deze keer voor een vervangend middel voor de cholesterolverlagende statines die me de laatste tijd zo'n spierpijn bezorgen.

'Dolori muscolari, sì, sono causati della statina, sicurissimo,' verzekerde mijn huisarts Dezza mij. 'Spierpijn is inderdaad een bijwerking van statines.' Maar er was een alternatief. Weliswaar geen echt geneesmiddel, eerder een *integratore alimentare*, soort voedingssupplement, maar *'anche gli scettici ci possono credere*, ook de sceptici kunnen er geloof aan hechten'. Aldus Dezza die me zijn bekende ironische blik toewierp. Schatte hij mij in als een scepticus? *'Un po' di effetto c'è*, een beetje effect heeft het wel,' voegde hij er ter geruststelling aan toe. *'Non è statina, però, perché se fosse statina, sarebbe chiamata statina.* Het is echter geen statine want anders had het wel statine geheten.' Weer die blik. Wat moest ik ervan denken?

In de apotheek bleek het vitaminemiddel toch uit de serieuze afdeling te moeten komen. Met een echt medicijn stapte ik tevreden naar buiten. Het bloed leek nu al soepeler door mijn aderen te stromen. Daar zag ik de mannetjes van de bar en zij zagen mij. Zou ik ook ooit tot hun sterke gelederen gaan behoren? Eerst nog maar een tijd braaf doorgaan met slikken.

Op het menu

Giuseppe staat van een afstand te gebaren. Hij beeldt een fles uit. Ja!, knikken wij enthousiast. Uiteraard willen wij graag wijn bij het eten. De vraag die meer gerechtvaardigd zou zijn, is of we eten willen bij de wijn. Maar nee, natuurlijk eten we graag een pizza hier bij *Osteria La Versa*, een van de betere adressen voor dit meest Italiaanse van alle Italiaanse gerechten. Giuseppe bedoelt dit echter allemaal niet. Hij wil weten of we weer dezelfde wijn nemen die we de laatste keren steeds genomen hebben. En dat doen we want die rode *Bonarda* is ons erg goed bevallen.

Jarenlang schonk Giuseppe, de goedlachse *cameriere* van de *osteria* ons iedere keer als we er kwamen een andere rode wijn. Wel steeds de bruisende boeren-*Bonarda* maar telkens van een ander wijnbedrijf. De resultaten waren wisselend, meestal was de wijn gewoon lekker, soms zat er een tussen die te scherp, wrang, zuur of bitter was. Giuseppe had nog jaren door kunnen gaan met deze voorstelling (er zijn honderden wijnmakers in de *Oltrepò*) ware het niet dat hij een paar maanden geleden midden in de rode roos schoot. Alleen al de kleur van de *Bonarda* die hij toen uitschonk, was onweerstaanbaar. Een diep-purperen, bijna zwarte bruiswijn vulde gulzig klokkend onze glazen. Die moest wel lekker zijn, dachten wij meteen. En dat was hij.

Wij knikken dus enthousiast ja op Giuseppe's gebarentaal. Graag die *Bonarda* van *Cantina Fratelli Agnes* weer. De *cantina* kennen we al veel langer, ook vanwege de op ons ietwat vreemd overkomende naam (de broers Agnes?), maar deze *Bonarda* heeft Giuseppe dus voor ons ontdekt. *Campo*

del Monte heet hij. We moeten maar eens bij het wijnbedrijf langsgaan om een paar doosjes in te slaan, denken we iedere keer, om het vervolgens niet te doen. Het dorp Rovescala waar de *fratelli* hun bedrijf hebben, is het oudste wijnproducerende dorp van de streek met de vroegste schriftelijke getuigenis uit 1192. We moeten er echt eens gaan kijken.

Zo. Het belangrijkste, de wijn, is geregeld. Wat brengt ons de menukaart? Sinds een week of zo is die vernieuwd en we zien dat er gerechten op staan die we nog niet eerder gezien hebben. En doordat namen van gerechten de moeilijkst van een vreemde taal te leren dingen zijn, voelen we ons weer even beginners in het Italiaans. Wat is bijvoorbeeld *gallinella ruspante*? Het is vast een kipachtige, maar *ruspante*? Een *ruspa* is een bulldozer, dat weten we nog uit de tijd dat onze aannemer Torti (*still going strong*, 84 jaar inmiddels) ermee over onze parkeerplaats en door onze tuin tekeering. Dus biedt het menu uitzicht op een... bulldozerkip? De Italiaanse variant van een plofkip? Dat nooit. We vragen raad aan Giuseppe.

Het is duidelijk de avond van de gebarentaal want ook nu weet Giuseppe niet beter dan wat handbewegingen te maken om het ons uit te leggen. Het gaat inderdaad om een kip maar wat beeldt zijn hand uit? Die scharrelt maar wat heen en weer over een denkbeeldig terrein. Scharrelen? Scharrelkip, dat is het natuurlijk! Precies het tegenovergestelde van een plofkip. Maar dan was een bulldozer dus een scharrelmachine? Zou je niet zeggen als je destijds het resultaat van Torti's gescharrel had gezien. In Italië hadden ze dus ook scharrelkippen. Weer iets geleerd. Maar wat is dan een plofkip in het Italiaans? *Pollo gonfiato*? *Pollo bum*? Wie weet het?

Overigens ontdekte ik later dat er ook *maschi ruspanti* bestaan, scharrelmannen. Begin jaren '70 is er een Italiaanse

film over gemaakt. Toch maar eens beter om me heen kijken hier.

Bij de makelaar

Er valt een schaduw over het scherm van mijn mobiele telefoon, waarop ik zit te turen om te zien of er hier op het terras van het café in Casteggio toevallig een open WiFi-netwerk te vinden is. Ik verwacht dat het wel even zal duren voor Nico en de anderen terugkomen. Maar nee, ik kijk op en daar staat Marco opeens bij mijn tafeltje. Hij kijkt lichtelijk onthutst, gooit zijn aktetasje op een vrije stoel en zegt:

‘Nou, we zijn al klaar.’

‘Al klaar?’ roep ik. ‘Nu al? Jullie zijn nog geen vijf minuten weggeweest!’

Inmiddels zie ik de rest van de overleggroep ook druk gebarend aan komen slenteren. Marco gaat zitten.

‘Ja, hij was beledigd, deed zijn mapje dicht en we konden vertrekken,’ brengt hij uit. Hij klinkt kortademig van opwinding. Zo heb ik hem, de nonchalance en nuchterheid in persoon, nog niet eerder gezien. Hij is verbluft, in de meest letterlijke zin van het woord, over de streek die de Italiaanse makelaar hem geleverd heeft. Er is natuurlijk uitgerekend weer een Italiaan voor nodig om Marco zo van zijn stuk te brengen.

Een paar maanden eerder hadden we *signor* Necchi voor het eerst ontmoet, bij het huisje dat Marco en Cora op het oog hadden, onze Nederlandse vrienden die al jaren bij ons op vakantie komen. Een leuke stek voor korte en langere vakanties in de streek waar ze verliefd op waren geworden, de *Oltrepò Pavese*. Terwijl een collega (de vrouw?) van Necchi de rondleiding deed, bleef hij zelf in de tuin staan wachten. Hij zag eruit als een aan lagerwal geraakte amanuensis, met zijn afgetrapte schoenen, versleten broek en ongeschoren bakkes. Zijn overhemd zat strak om zijn vette, gedrongen bovenlichaam

en dat droeg hij zo te zien al weken (dag en nacht) want het leek door de inwerking van zweet wel te zijn vergroeid met zijn huid. Hij was te vies om aan te pakken en we hadden in eerste instantie ook helemaal niet door dat hij de *titolare* van het makelaarskantoor was: Francesco Necchi, *agente immobiliare* te Casteggio, officiële vertegenwoordiger, *affiliato*, van *Tecnocasa Holding S.p.a.*

Ik stond net als Necchi ook buiten te wachten tot de anderen klaar zouden zijn met de bezichtiging, omdat de binnenkant van het huis me aangevlogen was. Ik was letterlijk naar buiten gevluht, zo deprimerend vond ik het binnen. Gammele oeroude verroeste gevelkacheltjes, armoedig meubilair, hokkige indeling met kleine raampjes en weinig daglicht. Brr. Marco en Cora waren echter wel erg gecharmeerd van het huis en kwamen tot mijn verbazing bijna juichend naar buiten.

‘Dit is het!’ riepen ze. Mijn bezwaren veegden ze terzijde met de opmerking dat je door die inrichting ‘heen moest kijken’. Wat mij betreft was er echter maar een manier om door dit huis heen te kijken: de bulldozer erover. Ook Necchi was kennelijk niet erg overtuigd van de kwaliteit van zijn koopwaar want terwijl de anderen nog binnen waren, vertrouwde hij mij toe dat er gerust een derde van de vraagprijs af kon. Heel handig dat de makelaar in Italië voor beide partijen, verkoper én koper, hoort te werken, dacht ik, maar vraag me niet hoe ze dat doen. Later begrepen we dat Necchi dit dilemma oplost door alleen voor zichzelf te werken.

Met de makelaar werd afgesproken dat hij alle benodigde gegevens (kadastrer, eigendomsbewijzen, hypotheek) zou gaan verzamelen om vervolgens af te spreken op zijn kantoor. Cora en Marco moesten eind van de week terugreizen naar Nederland, maar dat was geen probleem. Voor die tijd zou alle informatie *assolutamente* beschikbaar komen. *Non ci sono problemi*, waar hadden we dat eerder gehoord? O ja, dat zei de makelaar alias

nietsnut en nitwit die ons in 2008 ons huis had verkocht. Was dat een goed teken? Nou nee. En inderdaad, de beloofde afspraak voor het vertrek kwam er, ook na enig aandringen van onze kant, niet. Waarom had die Necchi die papieren van dat huis niet allang compleet? Zo te zien stond het al lang leeg en stond het waarschijnlijk al net zo lang te koop. Necchi had zeker de gewoonte pas in beweging te komen als er een kandidaat-koper in beeld kwam. En zelfs dan liep hij nog niet hard. In dit mooie, zonnige, zuidelijke land was hij wat dit betreft lang niet de enige, zo wisten wij inmiddels uit ervaring.

Na deze eerste kennismaking kreeg de makelaar van ons de bijnaam “speknekkie” refererend aan zijn stierennek.

‘Heeft speknekkie al gebeld?’ werd de daaropvolgende periode de standaardvraag in ons contact met Cora en Marco. Antwoord steevast: ‘Nee, nog niet.’

Maanden later waren Cora en Marco terug. Zij hadden inmiddels al hun voorbereidende werk gedaan en zouden het depri-huis aan kunnen schaffen, als speknekkie ook alle informatie verzameld zou hebben. De langverwachte afspraak vond plaats, ten kantore van de makelaar. Necchi zat aan een breed wit bureau in een heel smal kamertje met achter hem tegen de muur een smetteloze, witte en geheel lege boekenkast. Voor hem lag een dun dossiermapje. Was dat alles? vroegen we ons af. Het bleek inderdaad alles wat hij had en het was niet genoeg. Maar dat deerde Necchi niet want hij scheurde een A3 vel van een blok en hield dat ons voor. *Proposta d’acquisto* stond er in grote letters op. Hij wilde Cora en Marco alvast een voorlopige koopovereenkomst laten tekenen. ‘Hoho, dat gaat te snel,’ riep ik. ‘Hoe zit het met een eventuele hypotheek op het huis?’ O, dat was geen probleem, volgens de vastgoedexpert, er was nog een schuld van 23.000 euro maar als we de uiteindelijke koopsom over twee cheques zouden verdelen, een voor de schuld en de rest voor het huis, kwam alles goed. Had hij dan tenminste een

bewijs van de bank van die hypotheekschuld? wilden we weten. Nee, dat nog niet. We besloten dat het veel beter was om nog maar niet te tekenen, hoe vervelend en teleurstellend ook. Er waren nog te veel onzekerheden. Wel gaven Cora en Marco een schot voor de boeg af en noemden een startbedrag voor de onderhandelingen. Dat bedrag was veel te laag, volgens Necchi, maar hij zou met de eigenaar gaan praten. We zouden snel meer horen, misschien vanavond al, anders uiterlijk morgenochtend. Van zijn eerdere bewering dat er rustig een derde van de vraagprijs af kon, herinnerde hij zich niets meer.

Uiteraard belde speknekkie die avond en de volgende ochtend niet terug. We besloten zelf dan ook maar de nodige info op te vragen via online internetdiensten die kadastergegevens kunnen leveren. En wat bleek: er rustte geen hypotheek meer op het huis. Des te beter, want de truc met de twee cheques beviel ons sowieso al niet. Maar hoe kwam speknekkie dan bij die 23.000 euro? We vroegen het hem tijdens de vele telefoongesprekken waarmee we hem achtervolgden. Had hij de eigenaar nu al gesproken? Nee, maar vanavond ging hij het doen. Morgen zouden we meer weten. *Domani. Domani.* Weken gingen voorbij. De ergernis nam toe en daarmee ook de tegenzin om speknekkie straks met een bedrag gelijk aan 3% van de koopsom te belonen. Wat had hij daar tot nu toe eigenlijk voor gedaan?

Uiteindelijk geloofden we er niet meer in dat we via makelaar speknekkie voortgang zouden kunnen boeken en bedachten we een list. Misschien zouden we achter de naam en het telefoonnummer van de eigenaar kunnen komen en zodat we hem rechtstreeks konden benaderen? We vroegen het aan een paar Italiaanse buurtgenoten en via via leverde dit snode plan al binnen een paar dagen de gewenste gegevens op. Onze buurman en vriend Roberto was bereid om de eigenaar te bellen en ons geval voorzichtig voor te leggen. Hij zou dat veel beter kunnen

dan wij, niet alleen vanwege de taal maar ook omdat hij de vereiste Italiaanse beleefdheden in het menselijk verkeer beheerste, die wij als directe, botte Nederlanders nooit aan de dag konden leggen. Roberto ging inderdaad wonderbaarlijk elegant en omzichtig te werk. We luisterden met bewondering, maar hoorden uiteraard niet de andere kant van de conversatie.

Het bleek dat de eigenaar niets wist van een serieuze interesse van Nederlandse klanten en al helemaal niet van een eerste bod. Necchi had helemaal niets doorgegeven. Toen Roberto ons dat vertelde konden we het nauwelijks geloven. Wat was die vent nou eigenlijk aan het doen? De eigenaar was ook verbaasd maar zat voorlopig (tot maart 2018) nog aan Necchi vast want hij had hem exclusiviteit verleend. Dom, dom, dom. We moesten dus weer contact met Necchi opnemen, zei de eigenaar, en dat zou hij zelf ook doen om de zaak vlot te trekken. Zucht.

En zo komt het dat we op deze zonnige zaterdagochtend om tien uur weer een afspraak met de vervloekte makelaar hadden. Cora en Marco waren een paar dagen met vakantie in Bologna en waren bereid om daarvan dan in godsnaam maar een dag op te offeren, een auto te huren en twee keer tweehonderd kilometer af te leggen. Alles voor het goede doel. Het begon ermee dat speknekkie een halfuur later kwam want 'zijn assistente had het niet goed doorgegeven'. Ik besloot dat ik de man die mij ettelijke keren had voorgelogen niet meer wilde zien en bleef op het terras achter. En nu is het na minder dan vijf minuten al voorbij omdat speknekkie zich in zijn eer als professionele makelaar aangetast voelde. De vraag naar wat hij voor zijn provisie van 3% nu precies deed, was hem in het verkeerde keelgat geschoten.

Er zit niks anders op dan af te wachten tot maart, wanneer het contract tussen eigenaar en Necchi eindigt. Zakendoen in Italië vergt veel geduld en incasservermogen, vooral als er makelaars bij betrokken zijn.

Necchi waarde na deze affaire nog een tijd in mijn gedachten rond. Pas later schoot me opeens te binnen dat er in Pavia een braakliggend terrein was dat regelmatig in de krant genoemd werd als Necchi-terrein. Dat was het stuk grond waar vroeger de naaimachinefabriek van Necchi had gestaan. Necchi is een naaimachine-merk, in Italië net zo beroemd als Singer in Nederland. De conclusie was duidelijk: als je echt genaaid wil worden, moet je bij Necchi zijn.